

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A szakértőre vonatkozó szabályozás lényegesebb változásai a polgári peres eljárásban

Szerző:

dr. Rácskay Jenő

Budapest

2017. október 7.

Bevezetés

Az új Polgári Perrendtartás 2018. január 1. napján történő hatályba lépésével számos területet érintően várható átfogó változás a polgári peres eljárásokban, de a 2016. évi CXXX. törvény áttanulmányozását követően arra juthatunk, hogy az osztott perszerkezet megjelenése mellett a legjelentősebb változások a talán szakértőkre vonatkozó részt érintették. Az új Pp. 300-319. § alapvetően más koncepciót követ, mint a jelenleg hatályos Pp. vonatkozó része, bár több régóta fennálló kérdést rendez, egyben számtalan új kérdés is felvetődik a szakértő eljárásbeli szerepét és feladatit illetően, melyeket remélhetőleg majd a gyakorlat fog megfelelően rendezni. Ebben a publikációban röviden össze kívánom hasonlítani a jelenleg még hatályos és a nemsokára hatályba lépő Pp. szakértőkre vonatkozó részét, kiemelve a jelentősebb változásokat, különösen a magánszakértőre vonatkozó új rendelkezéseket, azzal a céllal, hogy a jogászok érdeklődésének felkeltése mellett, a kérdésben nem járatos olvasó számára is lehetőség szerint közérthetőbbé tegyem a jelentősen cizelláltabbá váló szabályozás fontosabb részeit.

I. Szakértő alkalmazásának lehetősége az 1952. évi III. törvényben és a 2016. évi CXXX. törvényben

A jelenleg hatályos Pp. 177. § (1) bekezdése akként fogalmaz, hogy ha a perben jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához vagy megítéléséhez olyan különleges szakértelem szükséges, amellyel a bíróság nem rendelkezik, a bíróság szakértőt rendel ki. Ez a meghatározás teljesen egyértelműen fogalmaz, a szakértőt a bíróság rendeli ki, mégpedig akkor, amikor a perben valamely tény vagy egyéb körülmény megállapításához vagy különleges szakértelem szükséges. Szakértő kirendelésére tehát a perben, a bizonyítás keretén belül, és főszabály szerint a felek indítványára kerül sor. Ezzel szemben az új Pp. 300. § (1) bekezdése, az osztott perszerkezet megjelenésére tekintettel egy komoly újdonságot tartalmaz, az új törvényi megfogalmazás szerint szakértőt kell alkalmazni, ha a jogvita kereteinek a meghatározásához vagy a perben jelentős tény megállapításához, megítéléséhez különleges szakértelem szükséges. Teljesen új elem, hogy a törvény szakértő alkalmazását már nemcsak a perben jelentős tény megállapításának szükségessége esetén, hanem a jogvita kereteinek meghatározásához is lehetővé teszi. Ennek magyarázata a miniszteri indokolás alapján az, hogy számos esetben szakismeret nélkül az sem megállapítható,

hogyan az érvényesített jog alapjául feltüntetett tényeket a valamely peres fél milyen alapon vitatatta, ezért a szakértő alkalmazására az új Pp. hatályba lépését követően már nemcsak az érdemi, hanem a perfelvételi szakban is sor kerülhet. Szintén komoly változás, hogy az új Pp. 300. § (3) bekezdése alapján szakértő alkalmazására már nemcsak a bíróság kirendelése alapján, hanem a fél megbízására is sor kerülhet, ennek magyarázata a magánszakértőre vonatkozó külön szabályok Pp. történő beemelése, melyre később részletesen kitérek.

II. A szakértő fogalma, kizárása és a magánszakértő

A szakértők körének meghatározása alapvetően változatlan marad az új Pp. hatályba lépésével, a szövegezés annyiban változik, hogy a 300. § (2) bekezdése már nem határozza meg, hogy szakértőként csak a névjegyzékben szereplő szakértő alkalmazására van lehetőség, hanem nevesíti az igazságügyi szakértőkről szóló törvényt, így az e törvény szerinti szakértőt vagy az abban meghatározott eseti szakértőt lehet majd alkalmazni. A szakértő kizárásra vonatkozó rendelkezések alapvetően nem változnak, csak annyiban egészülnek ki, hogy azokat értelemszerűen már a magánszakértőre és mint eddig, a kirendelt szakértőre is alkalmazni kell.

Amiben teljesen új és az eddigihez képest gyökeresen változás várható a jelenleg hatályos Pp.-hez képest, az a magánszakértő, mint a bíróság által kirendelt szakértővel egyenértékű szakértő megjelenése. Az új Pp. 302. § (2) bekezdése akként rendelkezik, hogy a fél, ha nincs erre vonatkozó eltérő jogszabályi rendelkezés a megbízása alapján eljáró szakértő által készített szakvélemény benyújtását indítványozhatja. Ez azt jelenti, hogy az eddigiektől eltérően a fél eldöntheti, hogy az általa megbízott szakértővel, vagy a bíróság által kirendelt szakértővel kívánja-e bizonyítani az adott szakkérdést. Ha a magánszakértői utat választja, a magánszakértő által készített szakvélemény benyújtását indítványozhatja, a bíróság pedig, dönt az indítványról, helyt ad, akkor a fél köteles a magánszakértői véleményt a bíróság felhívásában meghatározott határidőn belül benyújtani. Ha a fél magánszakértői bizonyítást kíván indítványozni, az új Pp. ezt a lehetőséget a másik fél számára is lehetővé teszi. Lényegi különbség tehát és erre érdemes felhívni a figyelmet, hogy a magánszakértőt a fél bízta meg, a félnek kell a magánszakértői út választása esetén megkeresnie a szakértőt és vele megbízási szerződést kötni a szakvélemény elkészítésére. Az új Pp. tesz egy érdekes fogalmi megkülönböztetést is, a magánszakértő által készített szakvéleményt

magánszakértői véleménynek, míg a kirendelt szakértő által készített szakvéleményt szakvéleménynek nevezi, ezzel is felhívva a figyelmet a kettő közötti különbségre.

III. A magánszakértő a perben, jogai és kötelességei, a magánszakértői vélemény kiegészítése, új magánszakértő alkalmazása

A magánszakértő jogai az új Pp. 303. § (1)-(2) bekezdésébe kerültek, többek között jogosult a per irataiba betekinteni és azokról másolatot készíteni, jelen lehet a tárgyaláson és ott a magánszakértői vélemény benyújtását követően a felekhez, az ellenfél magánszakértőjéhez kérdések feltevését indítványozhatja. A kötelességei közé tartozik a megbízója ellenfelét értesíteni a megbízás tárgyáról, a vizsgálandó kérdésekről, az helyszíni szemléről és vizsgálatról, továbbá lehetővé kell tennie, hogy az ellenfél a megbízás tárgyára vonatkozó nyilatkozatát, a vizsgálat tárgya szempontjából lényeges észrevételeit előterjessze. A szakvéleményét az ellenfél vele közölt nyilatkozatát, észrevételeit is értékelő módon kell elkészítenie, és a tárgyaláson válaszolnia kell a bíróság, a felek, valamint az ellenfél magánszakértője által feltett a kérdésekre.

Ha a magánszakértői vélemény elkészült és a fél az a bírósághoz benyújtotta, azt a bíróság azt az ellenfélnek kézbesíti. A benyújtó fél ellenfele a magánszakértői véleményre vonatkozóan a magánszakértőhöz kérdéseket intézhet. Az új Pp. négy olyan okot sorol fel, mely alapján a fél a saját maga által benyújtott magánszakértői vélemény írásbeli vagy szóbeli kiegészítését indítványozhatja. Ilyen az ellenfél magánszakértői véleményre vonatkozó kérdéseinek a megválaszolása, az ellenfél magánszakértői véleményével szemben szakkérdésben fennálló ellentét indokainak az ismertetése, a magánszakértői vélemény egyéb aggályosságának a kiküszöböléséhez szükséges felvilágosítás megadása, és a magánszakértővel nem közölt, lényeges perbeli adatokra vonatkozó kérdések megválaszolása. Ha viszont a magánszakértői vélemények között magában a szakkérdésben van ellentmondás, akkor nemcsak a benyújtó, hanem bármelyik fél indítványozhatja, hogy a magánszakértők az ellentét indokainak az ismertetése vonatkozásában ugyanazon a tárgyaláson szóban egészítsék ki magánszakértői véleményüket. Ha bíróság az indítványnak helyt ad, a fél köteles a magánszakértői vélemény kiegészítését benyújtani, vagy saját magánszakértőjét tárgyalásra előállítani. Fontos megjegyezni, hogy új magánszakértő alkalmazására csak akkor

kerülhet sor, ha a bíróság a magánszakértőt a perből kizárta, igazságügyi szakértői tevékenységet nem végezhet vagy a szakkérdés megválaszolására nem jogosult.

Kiemelendő, ha a fél a bizonyításra ezt az utat választja, igen körültekintően kell eljárnia a szakértő kiválasztásánál, hiszen a magánszakértő per során történő „lecserélésére” nincs mód, így egy rosszul megválasztott magánszakértő a per kimenetelére igen komoly hatással is lehet.

IV. A más eljárásban kirendelt szakértő

Szintén teljesen új elemként jelenik meg a más eljárásban már korábban kirendelt szakértő által készített szakvélemény felhasználásának lehetősége, ez pergazdaságossági szempontból kifejezetten hasznos új szabályozássá is válhat, hiszen számos olyan esetben mellőzhető a drága és időigényes szakértői bizonyítás, amikor más eljárásban azonos szakkérdésben már készült szakvélemény. Kiemelendő, hogy ez a lehetőség csak és kizárólag a kirendelt szakértő által készített szakvéleményre vonatkozik, a más eljárásban készült magánszakértői véleményt így nem lehet felhasználni. Az új Pp. 306. § (1) bekezdése szerint a bizonyító félnek van lehetősége a más eljárásban kirendelt szakértőnek a szakkérdés tárgyában készített szakvéleménye felhasználásának indítványozására. Ha a bíróság helyt ad az indítványának, a félnek kell benyújtani szakvéleményt, vagy ha célszerű, a bíróság maga intézkedik a szakvélemény beszerzéséről. A felek a szakvéleményre vagy a szakértővel nem közölt, lényeges perbeli adatokra vonatkozóan kérdések feltevését és azt is indítványozhatják azért, hogy a szakértő a szakvélemény aggályossága kiküszöböléséhez szükséges felvilágosítást adja meg. Fontos, hogy kirendelt szakértő vagy magánszakértő alkalmazásának az indítványozása esetén ugyanazon szakkérdés vonatkozásában már nem lehet más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazni.

V. A kirendelt szakértő alkalmazása

Míg a jelenleg hatályos Pp. kizárólag a kirendelt szakértő intézményét ismeri, az új Pp. alapvetően más koncepciót követ, mintegy választási lehetőségként tárja a bizonyító fél elé a kirendelt szakértő alkalmazását, aki dönthet úgy, hogy a magánszakértői út helyett a bíróság kirendelt által szakértő által készített szakvéleménnyel kíván bizonyítani. Az új Pp. 307. § (1) bekezdése szerint a

bíróság indítványra szakértőt rendel ki, ha az adott szakkérdés vonatkozásában a bizonyító felek egyike sem indítványozza magánszakértő vagy más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazását. Ezen kívül akkor van még lehetőség a fél indítványára szakértő kirendelésére, ha valamennyi magánszakértői vélemény aggályos, vagy a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleménye aggályossága kiküszöböléséhez szükséges felvilágosítás megadása vagy a feltenni indítványozott kérdések megválaszolása érdekében szükséges.

Tulajdonképpen az eddigi gyakorlatnak megfelelő, hogy a szakértő kirendelésére irányuló indítványban fel kell tüntetni azokat a kérdéseket, amelyeket a szakértőnek meg kell válaszolnia. A fél számára megengedett az is, hogy indítványát a szakértő kirendelésig kiegészítse. Az lehetőség is változatlan marad, hogy az indítványozó fél ellenfele is jogosult kérdések feltevését indítványozni.

A szakértő kirendelésére vonatkozó rendelkezések között sok változást nem találunk, az új Pp. 308. §-a lényegében megfelel a hatályos szabályozásnak és a jelenlegi bírói gyakorlatnak. A bíróság ugyanazon szakkérdésre rendszerint egy szakértőt rendel ki. Főszabály szerint ezentúl is a felek által közösen megjelölt szakértőt kell kirendelni, a bíróság csak megállapodás hiányában dönthet a szakértő személyéről. A bíróság a felek kérdéseivel érintett tényállítások tekintetében tehet fel kérdéseket szakértőnek, a kirendelésben pedig a szakértőt a szakvélemény írásbeli előterjesztésére vagy kiegészítésére hívhatja fel. A szakértő tárgyalásra idézésére csak kivételes esetben és csak akkor kerülhet sor, ha az célszerűnek látszik. A szakértő tárgyalásra idézése jelenleg elterjedt gyakorlat, a jövő kérdése, hogy ez fog-e változni, és ha igen hogyan. Nem változik, csak pontosabb lesz a szakértői munkatervre vonatkozó szabályozás, mely konkretizálja, hogy a bíróság a szakértőt csak azt követően hívhatja fel a szakvélemény írásbeli előterjesztésére vagy idézi meg, ha a fél a munkaterv ismeretében úgy nyilatkozik, hogy kéri a szakértői munka elvégzését. Ennek hiányában úgy kell tekinteni, hogy a fél szakértő alkalmazására irányuló indítványát visszavonta.

A kirendelt szakértő hivatalból történő felmentésére főszabály szerint akkor van szükség, ha a kirendelés alapján törvény értelmében nem járhat el, vagy az eljárását más fontos ok akadályozza. Kimarad viszont a szakértő felmentési okai közül a jelenleg hatályos Pp. 179. § azon rendelkezése, miszerint a szakértőt egyéb elfoglaltsága miatt is fel lehet menteni kötelessége alól. Ez a joggyakorlat számára fog érdekes fejtorést jelenteni, hiszen a polgári peres eljárások során a

bíróságok által kirendelt szakértők felmentésére az esetek túlnyomó többségében azért kerül sor, mert a leterhelt szakértő nem tudja határidőre vállalni a szakvélemény elkészítését. Azt, hogy ez az ok a jövőben más fontos okként értékelhető lesz-e, a joggyakorlat dolga lesz eldönteni. Bekerült még a felmentési okok közé az az eset is, ha a szakvélemény előterjesztése előtt a fél a szakértő alkalmazására irányuló indítványát visszavonta vagy a bíróság a szakértői bizonyítás elrendelését vagy lefolytatását mellőzte. Másik szakértő kirendelésére abban az esetben kerülhet sor, ha a bíróság a szakértőt a perből kizárta vagy a kirendelés alól felmentette.

A kirendelt szakértő az eddighez hasonlóan a tárgyaláson továbbra is jelen lehet, a felekhez és a közreműködőkhöz kérdések feltevését is indítványozhatja.

Nem változik, hogy a kirendelt szakértő szakvéleményét a felek részére a bíróság kézbesíti. A felek a szakvéleményre vagy a szakértővel nem közölt, lényeges perbeli adatokra vonatkozóan a szakértőhöz kérdések feltevését és azt is indítványozhatják, hogy a szakértő adja meg a szakvélemény aggályossága kiküszöböléséhez szükséges felvilágosítást. Ha a bíróság helyt ad az indítványnak a kérdések megválaszolása, vagy a szükséges felvilágosítás megadása érdekében a szakértőt a szakvélemény kiegészítésére hívja fel, vagy ha az célszerűnek látszik, a szakértőt a tárgyalásra idézi.

Az új szakértő kirendelésére vonatkozó szabályok sem fognak jelentősebben eltérni a jelenlegiektől, a bíróság indítványra akkor rendel ki új szakértőt, ha a kirendelt szakértő szakvéleménye aggályos és az aggályosság a szakértő által adott felvilágosítás ellenére sem volt kiküszöbölhető.

VI. Az aggályos szakvélemény, a szakvélemény értékelése és a pervezetés, a szakértő díjazása

Az új Pp. 316. § (1) és (2) bekezdése a hatályos szabályozásnál sokkal pontosabban határozza meg, hogy mikor tekinthető egy szakvélemény, vagy magánszakértői vélemény aggályosnak. A hatályos Pp. csupán annyit mond, hogy ha szakvélemény homályos, hiányos, önmagával vagy más szakértő véleményével, illetve a bizonyított tényekkel ellentétben állónak látszik, vagy helyességéhez egyébként nyomatékos kétség fér, a szakértő köteles a bíróság felhívására a szükséges felvilágosítást megadni. Ebben a kérdésben, javarészt a rövid és túl tömör szabályozás okán jelentős mennyiségű eseti döntés és jogirodalmi állásfoglalás született, így kézenfekvő, hogy az új Pp. jóval

részletesebben szabályozza a szakvélemény aggályosságának eseteit. Az új Pp. 316. § (1) bekezdése szerint a kirendelt szakértő szakvéleménye aggályos, ha hiányos, illetve nem tartalmazza a szakvélemény jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemeit, továbbá ha homályos, vagy önmagával, illetve a perbeli adatokkal ellentétes, vagy egyébként a helyességéhez nyomatékos kétség fér. A fenti paragrafus (2) bekezdése külön kitér arra, hogy az (1) bekezdésben taglalt esetkör megahaladóan még melyek azok az esetek, amikor kifejezetten a magánszakértői vélemény tekinthető aggályosnak. Az esetek a következők: ha a magánszakértő e törvény szerinti perbeli kötelezettségeit nem teljesítette, vagy annak kiegészítése az ellenfél kérdései vonatkozásában nem történt meg, továbbá annak kiegészítése az ellenfél magánszakértői véleményével szemben a szakkérdés vonatkozásában fennálló ellentét indokai tekintetében, szóban nem történt meg, illetve ha közte és az ellenfél magánszakértői véleménye között szakkérdésben ellentét áll fenn. Fontos, hogy a kizárt vagy a kirendelés alól felmentett szakértő szakvéleménye, az aggályos magánszakértői vélemény vagy szakvélemény, valamint a vonatkozó szabályok megsértésével benyújtott magánszakértői véleményt vagy más eljárásban kirendelt szakértőtől származó szakvéleményt a perben bizonyítékként nem lehet figyelembe venni. Külön fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a magánszakértői utat választó félnek milyen nagyfokú gondossággal kell eljárnia, ennek nemcsak a már korábban említettek szerint a szakértő kiválasztására, hanem a Pp. vonatkozó szabályainak maradéktalan betartására is ki kell terjednie.

A magánszakértő mellett teljesen új elemként jelenik meg az anyagi pervezetés, a bár a bizonyítási teher kiosztásának körében a bíróság eddig is tájékoztatta a bizonyító felet a szakértői bizonyítás szükségességéről, azonban az új Pp. a pervezetés körében kifejezetten előírja a bíróság számára, hogy hívja fel a fél figyelmét arra, ha szakértő alkalmazása szükséges. Arra is fel kell hívni a fél figyelmét, ha jogszabály értelmében szakértő csak kirendelés útján alkalmazható, a szakvélemény elkészítéséhez a perben nem szolgáltatott adatok szükségesek, vagy a magánszakértői vélemény vagy a kirendelt szakértő szakvéleménye aggályos.

A szakértő díjazására vonatkozó szabályokban jelentős változtatást a jogalkotó nem eszközölt. A magánszakértő intézményének megjelenése miatt került be az a rendelkezés, hogy aggályos magánszakértői vélemény esetén a fél a magánszakértő díját a perben nem számíthatja fel. A munkaterv elkészítésének a költségét, ahogy eddig is, a bizonyító félnek kell előlegeznie. Ha a bizonyító fél a felhívásban meghatározott határidőn belül a szakértői munka elvégzését nem kéri,

vagy a munkatervben megjelölt díjat nem helyezi letétbe, a munkaterv elkészítésének a költségét ugyancsak nem számíthatja fel. Főszabály szerint a szakértői díjat ezt követően is az indítványozó félnek kell előlegeznie, a kirendelt szakértő díjáról rendelkező végzés ellen pedig, ahogy eddig is, külön fellebbezéssel lehet élni. Nem változik a késedelem esetére irányadó napi egy százalékos díjcsökkentés kötelezettsége sem. A szakértőre vonatkozó kényszerítő eszközök szabályozása is lényegében változatlan marad azzal, hogy a szabályozás átkerült a bizonyítás általános szabályait tartalmazó XVII. Fejezetbe.

VI. Záró gondolatok

Összességében elmondható, hogy az új Pp. alapvetően új koncepciót követ, de az is kijelenthető, hogy a szakértő perbeli szerepe lényegében nem fog változni, ezután is kulcsfontosságú eleme marad a polgári peres eljárások jelentős részének. A magánszakértői vélemény úgymond „legalizálása” egy régóta fennálló problémát oldott meg, ellenben a magánszakértői utat választó fél részéről az új Pp. igen nagyfokú gondosságot vár el, hiszen ha a fél szakértő kiválasztásánál, vagy a Pp. vonatkozó szabályainak betartásánál nem kellőképpen körültekintően jár el, könnyen abban a helyzetben találhatja magát, hogy habár a magánszakértő megbízási díját kifizette, a bíróság mégsem fogja figyelembe venni az elkészült magánszakértői véleményt.

Felhasznált jogszabályok:

A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény,

A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény,

Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény.

Felhasznált irodalom:

A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény miniszteri indokolása

(elérhető: <http://www.parlament.hu/irom40/11900/11900.pdf>)

A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény Jogtár-kommentár, Wolters Kluwer Kiadó

(elérhető: uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/95200003.TV/ts/20170102/lr/175, a megtekintéshez előfizetés szükséges, a letöltés időpontja: 2017. október 7.)

Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport: Összefoglaló vélemény: A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban, Budapest, 2014. december 19.

(elérhető: http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_2.pdf, a letöltés időpontja: 2017. október 7.)